

בית לחם

DISSERTATIONE GRADUALI
Breviter Delineata,

Quam

*Permissu Ampliff. Fac. Philos. in Illustri
Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

*VIRO ADMODUM REVERENDO
ET AMPLISSIMO,*

Dn. Mag. ABRAHAM
ALANO,

Orient. & Græc. L. L. Prof. Ord.

Ad diem 4. Decemb. An. MDCC IX.

Publico Candidorum Examine sistit

MICHAEL JESENHAUS,
Ostrobotniensis.

ABOÆ,

Execut. HENR. C. MERCKELL, Reg. Typogr.

Viro Adm. Reverendo & Praclarissimo,

DOMINO

Mag. GABRIELI THAUVONIO,

Pastori & Praeposito in Nerpis Vigilantissimo,
longeque dignissimo.

Plurimum Reverendo atq; Clarissimo

DOMINO

Mag. LAURENTIO QWJST/

Pastori in Ryno minori fidelissimo,

Perquam Reverendo & Clarissimo DOMINO

Mag. JOHANNI BRUNELL,

Wafæ V. D. Ministro dexterrimo.

Patrono, Evergetis & Adfinibus

Exoptatissimo, longe honoratissimis.

IN. DEBITÆ. OBSERVANTIÆ.

ET. PIETATIS.

CERTISSIMUM. PIGNUS.

HUNC.

TENUI. LICET. CALAMO."

CONSIGNATUM. LABOREM.

CUM. OMNIGENÆ. FELICITATIS.

CALIDA. ADPRECATIONE.

SUBMISSE. AC. OFFICIOSE.

D. D. D.

M. JESENHAUS.

Reverend and Renowned Young Man,

MICHAEL JESENHAUS,

Proved and very worthy Candidate of Philosophy, laudable Author of this present learned Work, my honorable Friend.

AS soon as i was informed that you have choosed the matter of Bethlehem, for an essay of Your sounded doctrine, so grewed in my mind a great Joy; not alone for the nobility of this Argument, but much more for Your ingenious and witty elaboration, whitch is able to encourage the Youth to follow your footsteps, and all Christians in this sorrowfull time to have only haer meditations upon the great Saviour of the wholy world. For this paine and all Your other labours, whitch You have with great patience, and, as a reight Fatherless-Child, with puur confidence of God offered, is this Your reward, that God Himself, through the inward and outward calling, have put You to feed the Herd of Christ; for whitch You so may preech the Words of life, that You may save Yourself and them that hear You!

Your

Servant and friend,

PETER TIGERSTEDT.

I. N. J.

§. I.

Ox **בית לחם**, quæ inscriptionem dissertationi nostræ dedit, ex **בית** domus, familia, locus & **חם** panis, cibus, epulum, est conflata, q. domus panis. Græce: **Βηθλεέμ**.

Βηθλεέμ τῆς Ἰσδαίας, & **Ἰσδα**, Matth. II. 5, 6. In priori ad regionem, in posteriori ad sortem tribus habito respectu: ubi vocabulum **Ἰσδα**, & ex Hebræo **אכליזון**, & secundus Græcorum casus non sine ratione statui potest. V. 6, c. 1. dicitur **Βηθλεέμ γῆ Ἰσδα** Synecdochice, tribuendo civitati, quæ parstantum loci illius est, totius tractus adpellationem. Glass. Rhet. Sac. p. 457. Sic: **Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ**, Matth. IV. 15. pro illis urbibus. Unde, **Σὺ Βηθλεέμ γῆ Ἰσδα**, Succus recte vertit: **Zu Bethlehem i**

Judeſta ſanct. A latinis Auctoriſibus nomen hoc tali ſolet formari diſcrimine: Bethlem, Bethlehem, Bethlehema, Bethlehemum & Bethlema-morum: A Stephano uſurpatur Βηθλεμ itidem in neutro. Haud raro ejuſdem ſenſus voces reperire licet, Bethlehem, in ſimplici Lechem vel Lachem &, præcipue antiquo in fœdere, Ephrata: Mich. V. 1. אתה בית לחם אפרתה; niſi ex adcuratiori hujus cum Ruth. I. 2. collatione cuiquam placuerit, Ephratam toti potius regioni adplicare: cum interpretes quoque non contemnendi illud Michæ ſic transferant: Tu Bethlehem Ephratæ.

§ II.

Qui Ephrata urbi Bethlehem nomen proprium eſſe volunt, moti 1. Par. IV. 4. uxori Calebi Ephratæ id deberi adſtruunt. Inter eos eſt G. Paſ. in Lex. N. T. & Spanhemius Geogr. Sacr. p. 29. ſive adpellationis ſimilitudine, ſive oppidi illius Caleb Ephratæ 1. Par. 11. 24. facta mentione eo adducti. A conditoribus dicta eſt Bethlehem & Ephrata, quia Ephrata fuit pater Bethlehem, ait Corn. a Lap. in Matth. 11. 6. Ceterum ut exiguam plane probandi vim habet notationis convenientia, ita quas ipsis ferat ſuppætiæ oppidum illud, nondum vidimus. Quicquid ſit, expreſſe 1. Par. IV. 4. Ephrata Churiſ mater vocatur, & c. 11. 51. Salma pater Bethlehemi.

Certe Jacob Patriarcha in itinere Mesopotamico constitutus, cum Ephratam perveniret, & uxoris Rachelis, partui immortalæ funus ibidem curare necessum haberet, dicitur eandem sepelivisse prope Ephratam, quæ Bethlehem postea dicta est. Gen. XXXV. 19. & XLVIII. 7. Ille vero terræ Canaan speculator cum in serie generationum Jacobo ætate longe inferior deprehendatur I. Par. II. incongruum est judicare, quod jam possedit, vivente Jacobo, Ephratæ nomen, demum tempore uxoris Calebi consecutum fuisse Bethlehem. Glass. Philol. Sacr, p. 812. Cum itaque Ephrata a פֶּרַת fructum attulit, derivetur, idemque ac Bethlehem, terram videlicet fertilem denotet; quis non intelligit, utramque adpellationem loci naturæ quam optime congruere, & significatus similitudinem hic probare, verissime Ephratam & Bethlehem unum & idem esse?

§. III.

Sacræ historiæ notitia vel leviter imbutum latere nequit, reperiri duas urbes in Palæstina, Bethlehemi insignitas nomine, unam Galilææ in tribu Zabulon, Jos. XIX. 15. alteram in finibus Juda & Benjamin, cæsserentiæ causa Bethlehem Juda dictam. Hæc prout Judææ montanæ fuit adscribi, ita etiam in clivo paullum eminenti ea ratione sita fuit, ut ab occasu in ortum pro-

tenſa ſtructuræ arctæ & oblongæ ſpeciem retulerit. Cotov. Itinerar. Hieroſ. p. 238. diſtans Hieroſolymis in meridiem ſex millibus paſſuum: ut ex Geographo Arabe probat Caſaub. Exerc. II. ad Baron. cui ſuum addit calculum Sulpitius Sev. in Dialogo i. c. 4. inquiens: Bethlehem ab Hieroſolymis ſex milliaribus diſparatur. Et Rabbi Benjamin itiner. p. 47. Hieroſolymis Bethlehem duabus paraſangis diſtat: quæ, teſte Conſt. l' Emper. diſſert. in itinere. Ben. abſolvuntur itidem fere ſex milliaribus: parvis, puta, ſive Italicis. Nam qui milliare intelligunt Germanicum, Bethlehem Hieroſolymis uno milliari cum dimidio abſuiſſe dicunt.

§. IV.

Bethlehemi tractum, & quæ ei circumjactu, erat terræ portio, collibus & petris paſſim ſcattuiſſe, non infrequens eſt ſcriptorum vox. Quæ tamen hætenus admitti poterit, dum ſacris & profanis literis nobilitatam terræ ſanctæ fertilitatem & jucunditatem nihil detrahat. Sane Strabo lib. XV. Locum, ait, Hieroſolymorum facile obtinere potuerunt Judæi, quod minime invidioſus eſſet, nec pro quo quisquam ſtudioſius contenderet: eſt enim petroſus, aquis tantum abundans, circumjacentem vero regionem ſterilem ac ſiccam habens, & intra ſexaginta ſtadia petro-

trofam. Id nos faciles concesserimus: ea tamen lege, ut simul obtineamus, Judæam campis, vallibus & clivis decorè distinctam, irrigatam aquis & loci bonitate reliquæ Palæstinæ regioni vix existisse secundam. Quod ut credamus, tum cojubemur, quod quamvis Judæa pagorum & urbium multitudine ceteras terræ illius partes longe antecelluerit, tribum suam nihilominus aluerit quam commodissime; tum S. scripturæ testimoniis Exod. III. Deut. VIII. Ut taceamus Josephum L. V. Antiqu. Jud. Hierosolymorum agrorum fertilitatem clarissime exponentem. Brochardus de terra S. part. II: c. 2. vinum, dicit, terræ S. pretiosum valde est & suave, præcipue circa Bethlehem. adeo, ut, quicquid Strabo de Hierosolymorum siccitate & sterilitate loquatur, nisi inscitia aut malevolentia id fecerit, de tempore devastationem aliquam secuto explicari forte debeat. Phil. Mel. Expl. Evang. part. I. docet, planitiem circa Bethlehem convenientiorem esse frugibus serendis. Unde Bethlehemum Hierosolymorum granarium jure salutari posse existimat Dresserus. Nazian. Orat. XIX. totius mundi horreum vocat. In quem locum sic commentatur [Drexel. Tom. II. p. 279. Ubi Bethlehemiticum illud horreum apertum est, panis abundabat in omni terra. Hic est pinguis ille panis, qui delicias præbet regibus.

bus. Hic est panis ille divinus, qui descendit de cœlo. Quæ aliò spectant.

§. V.

Jacta Bethlehemi fundamenta ex I. Paral. IV. 4. pulcre se invenisse opinantur Cornel. aLap. & Spanh. ut initio dicebam: ad quod comma D. Calov. ita se expedit: Salma erat pater Bethlehemi: nam ex familiis & vicis oppida. Scriptor rerum Judaic. L. VIII. c. 3. Bethlehemi conditorem judicat Regem Roboamum, asserens eum urbes munitas & magnas, ut Bethlehem, Bethsuram, Odollam aliasque exstruxisse, Ceterum quo minus Bethlehem Calebi uxori Ephraetæ sua debeat primordia, vetat historiæ evidentia & elementorum Chronologicorum ratio. Testimonii Josephi par est indoles; nisi is putavisse existimandus, Roboamum Bethlehemi, longe ante Regum Judæorum tempora orti, non conditorem, sed restauratorem fuisse. D. Calov. ipsum sese haud male explicat ad Jos. XV. 62. tradens, a Salma Calebi filio primum in civitatem ædificatum Bethlehemum, cum prioribus temporibus villis & vicis adnumeraretur. Nam quemadmodum infantes non primo statim nativitatis tempore adultæ ætatis statum attingunt, sed cum annorum accessione incrementa capiunt; sic nulla urbs, ad id mox evecta fastigium, quò temporis successu evadere

dere potuit. Et colligere fas est, etiam Bethle-
hem, donec opera Salmæ amplior reddita, po-
stea Sacerdotalibus urbibus adscisceretur, Calov.
c. l. pagi nomine venisse, per seculorum vero
intervalla ex tenuitate sua emerfisse, & demum
a Roboamo insigni cura resectam, muroque cin-
ctam fuisse. Adrich. Theat. T. S. p. 41. Drex.
Tom. II: p. 279.

§. VI.

Inter Bethlehemi habitatores viros hone-
stissimos & rerum gestarum gloria maxime con-
spicuos refert S. Scriptura: ut, Elimelechum,
optimæ mulieris Ruth maritum, divitiis & au-
thoritate valentem Boazum, venerandum senem
Eli & ejus filium, summum Heroa Davidem, qui,
ut alia egregia facinora, quibus hanc urbem illu-
stravit, præteream, cisternæ illi ad portam
Bethlehemiticam sitæ, siti sua immortale de suo
nomine nomen peperit. 2. Sam. XXIII. 15. Ean-
dem hanc quoque patriam habuit præclarissimus
Ibhtzan 60. liberorum genitor & pater familias
providentissimus. Et tandem Bethlehem ejus ma-
xime inclaruit nativitate, qui splendor est glo-
riæ & expressa imago Personæ DEI, humani
generis redemptor Christus JESUS. Unde Prudent.
in hymno de Epiph.

O sola magnarum urbium
 Major Bethlehem, cui contigit
 Ducem salutis cœlitus
 Incorporatum gignere.

Is in urbene, an extra eandem genitus sit, digladiantur inter se eruditi. ansam contentionis præbuisse videtur crebra apud antiquos scriptores facta mentio speluncæ, in quam virgo Maria, cum ob congregatam undique Augustæ computationis causa multitudinem, partui vicina commode in urbe habitare nequiret, secedere coacta est. Ejusmodi vero speluncam cum incongrue intra Bethlehemi pomœria locari alii crederent, extra eadem locum effinxerunt, usibus viatorum destinatum, quos, aut nox urbis aditu excluserat, aut vilior sors urbico ac lautiori hospitio prohibuerat; huncque ea ratione dixere in ipsa rupe excavatum, ut commodum hominibus & jumentis præberet receptaculum, exinde vulgo noto nomine præsepis, vel hospitii ad præsepe, insignitum. Cæsar Baronius initio ann. Eccles. p. 55. ait, fuisse speluncam in suburbijs Bethlehemiticis & Adrichomius Th. T. S. p. 41. in extremitate urbis hujus orientali rupem quandam, non multum a muro distitam, in qua pro more terræ illius locus pro stabulo erat, & in stabulo excisum præsepe ex ipsa rupe. Idem quoque sequens Jac. Sannazarii poëma indicat:

Est specus haud ingens parvæ sub mœnibus urbis,
 Incertum, manibusne hominum, genione po-
 tentis

Naturæ formatus, ut hæc spectacula terris
 Præberet, tantosque diu servatus in usus,
 Hospitio cœlum acciperet: cui plurima dorso
 Incumbit rupes pendentibus undique saxis
 Aspera: & excelsæ cingunt latera ardua cautes:
 Defunctis operum domus haud ingrata co-
 lonis.

Huc heros tandem superata ambage viarum
 Sic monitus ducente DEO, cum conjuge sancta
 Devenit, multaue senex se nocte recepit.

Neque huic adversatur opinioni Frantzius de
 Interp. S. S.

Intra mœnia Bethlehemitica Christi
 incunabula investigant Casaub. Exerc. II. in
 Bar. 1° ann. Dorscheus Diss. II. de Adm. Christi
 Septen. & alii viri ingenii & doctrinæ laude il-
 lustres: quorum ego motus auctoritate
 harerem, cuinam adsentirem parti, nisi Chri-
 stum certò Bethlehemi genitum esse, Divino edo-
 cerer verbo. Mich. V. r. Matth. II. Longum fo-
 ret, utriusque partis recensere argumenta; quæ
 cum ex D. D. Dorschei Admir. Sept. Christi, Bœ-
 ningii Dissert. de Patria Christi aliisque haber
 possunt, ad alia me confero.

§. VII.

Adhuc Christi ævo Bethlehemus suus constitit vigor, datumq; ei modo τῆς πόλεως Luc. II. 4. modo κωμης nomen, quorum utrumque notat Hebræorum יבז civitas. conf. Calov. in Joh. VII. 42. Quia tamen Judæ sublatum erat sceptrum, res quoque Bethlehemiticæ paulatim visæ sunt labascere. Nam Ælius Adrianus, quamvis quartæ persecutionis auctor non exstiterit, sed populus ipsius injussu Christianos injuriis affecerit; cum tamen, eo imperante, tantum innocentis sanguinis effusum sit, utut Christo templum erigi constituerit, crudelitatis crimine liberari vix potest: siquidem, ut sacra Romana diligentissime curavit, ita Christianismum & Judaismum non modo contempsit, sed & excindere conatus est: imo, evenisset, ut omnis Deorum periisset cultus, si id, quod de Christo cogitabat, factum fuisset: ceu loquitur Danhaverus Dram. Sacr. p. 572. Is Judæos ob factam rebellionem miserè pressos, urbis Hierosolymæ ingressu ea conditione prohibuit, ut e longinquo tantum oculis eandem usurpare liceret: quod ut obtineret, non solum de suo nomine urbem Æliam vocavit, sed etiam portæ, qua Bethlehemum itur, in signum perpetuæ servitutis suis imaginem imponi jussit. Postea tamen propius accedendi, ingrediendiq; ipsis
facul-

facultas data est, ad vastatæ urbis ædisque descendendum rudera. idque quotannis die X. Augusti, certo oblato pretio. Hujus Imperatoris sub regimine sanctissima Judææ loca detestando idolorum cultu polluta sunt. Ideo, ubi Christus resurrexit, erigebatur Jovis simulacrum, in rupe crucis statua Veneris, & in spelunca, qua Christus parvulus vagiit, Adonis plangebatur, etiam Thamus adpellatus, quem ad ostium domus Domini sedentes mulieres deflevisse perhibentur, Ezech. VIII. 14. de eo glossa: Thamus soll seyn der abgott Adonis, davon die Poeten und heyden viel haben geschrieben/ &c. Modus sacra peragendi Adonidi talis erat. Ad ostendendam doloris magnitudinem Veneri Adonidis interitu obortam, toti regioni luctus indicebatur, cujus acerbiter verberibus sese lacerando, & capita radendo testabantur. Si quæ mulier rali abnueret, cogebatur uno die peregrinis se prostituere, & inde partam mercedem Veneri offerre, &c. Cultum Adonidis describit Seldenus Synt. II. de D. S. c. II. & Edoard. de Relig. gent. p. 24. Feminas vero sacris hisce operatas adpellatione Baccharum venisse, notat Glass. Phil. S. p. 942. Ezech. c. I. dicuntur מַכְרֹת flentes, a בכה ululavit, lamentatus est. statuitque idolum hoc primum in oriente, potissimum a mulieribus cultum fuisse.

Fabulæ de Adonide interpretationem habet Macrobi. I. I. Saturn. c. 21.

§. VIII.

Hac idololatriæ immanitate specus, qua in lucem editus creditur mundi salvator, per annos 180. ab Adriani videlicet tempore ad imperium Const. Magni, obruebatur: teste Hieron. in ep. ad Paull. donec Imperatrix C. Magni religiosissima Helena, ægre ferens, sanctam terram tanti criminis turpitudine repletam, eodem iter suscepit, ubique varia exstruxit templa: præcipue, Bethlehemi, ubi Christi nativitatis fuerat locus, ejecto Thamuso, magnificentissimam ædem condidit, quam filius postea variis ornavit modis. Ejus amplam delineationem exhibet Cotovicus itinerar. Hierosolymit. p. 228. Laudibus efferri quidem meretur piissimæ mulieris, debito amore & honore Redemptorem suum profecutæ intentio; ea tamen ab aliis superstitionis insimulatur. Nam

Lata crucis Helenæ peperit pia cura tropæa.

Fertur repertam lanceam crucisq; clavos, quibus Christus transfixus est, Constantino donasse, ut ex iis frena, quibus in bello uteretur, conficeret. Christ. Matth. Theat. Hist. p. 659.

§. VIIV.

Eximiæ fortis femina inter Romanas, Paulla nomine, Helenæ imitata exemplum, aliquo post

tem-

tempore Bethlehemum adiit, ibique quatuor institutis monasteriis, quibus ipsa viginti annis praefuit, ad finem usque vitae confedit. Eximium ipsi ab Hieronymo positum est epitaphium, sepulcri vero talis circumfertur titulus:

Scipio quam genuit, Paullæ fudere parentes,
 Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta
 proles,
 Hoc jacet in tumulo; Paullam dixere priores:
 Eustochii genetrix: Romani prima senatus,
 Pauperiem Christi & Bethlemitica rura secuta.

Dicitur etiam Hieronymus magnam vitae partem Bethlehemi egisse, eodemque loco diem obivisse. Ostendi ibidem, ait Cotovicus, ejus cellulam live officinam piarum contemplationum, in qua ætate studiis vacaverit, & biblia, ex Hebræa in Latinam linguam transtulerit.

§. X.

Hiscæ præstructis, credere convenit, hanc urbem ubique gentium in honore habitam, & successu temporis undique religionis causa ad eandem susceptas fuisse peregrinationes: quarum omnium initia ut Helenæ adscribi possint, tantum abest, ut diversus peregrinantium scopus, ea potius ad diversos referenda esse, suadeat. Helenæ pium conatum proxime indicabam, quem

ejus ætatem sequuti in abominandam convertère
 superstitionem. Hinc tot religiosa facta itinera
 ad sindones Christi, lac & indusium Mariæ, Jo-
 sephique sandalia & femoralia: quæ omnia na-
 niæ sunt & deliramenta male somniantium Pon-
 tificiorum, ad simpliciores decipiendos, questus
 causa, excogitata; quibus accensenda de præse-
 pii Christi fragmentis ligneis, passim locorum
 ostentatis, traditio. Id enim cum rupi incisum
 fuisse, supra indigitaverim, adsertioni isti fidem
 tribuo parem illi, qua festivo Erasmi Dialo-
 go de peregr. religionis causa injicitur mentio tot
 fragmentorum crucis Christi, ut collatæ navis
 onerariæ justum onus superent.

§. XI.

Tales erant hæ peregrinationes, cum seculo
 septimo felicibus Mahumedanorum armis sub-
 acta Palæstina, Reges Principesque Christiani,
 nobilissimam terram tanta barbarie vexari, nefas
 ducentes, sine seculi undecimi ejusdem recupe-
 randæ inirent consilium. Ortum tunc est genus
 peregrinantium Crucesignatorum, eo compella-
 torum nomine, sive in honorem Christi, qui cru-
 cis supplicio nostrorum criminum causa affectus
 est, sive ut ab aliis, qui sui ordinis non erant,
 crucis signo discernentur. Mittimus de sa-
 cri illius belli justitia disquirere, cum id Buddens
Dis-

Dissert. II. fusius pertractet. Expediet, in præsentia novisse, primam crucigerorum expeditionem, Duce Godofrido Bullionæo, Anno Christi 1099. susceptam fuisse, qui sanctam terram manibus infidelium ereptam Christiano cultui restituit. Hic ille est, qui cum omnium consensu Rex Hierosolymorum crearetur, & corona auro gemmisque distincta insigniretur, eandem recusavit, iniquum iniquiens, se ibi coronam auream gestare, ubi Rex cœli & orbis olim spinis gravem per ludibrium sibi impressam tulerat. Christ. Matth. Theat. Hist. p. 912. Unde epigramma:

Laurea non hominem 'gestare, nec aurea Regem
Fas, ubi Rex Divum spinea ferta tulit.

§. XII.

Godofrido vita defuncto, ejus frater Balduinus in Ecclesia Bethlehemitica regni sceptrum capessivit, sub cujus imperio secunda in terram sanctam, anno C. II01. peracta est profectio. Refert Miræus de notitia Episcopatum p. 155. Urbem Bethlehemi, anno C. II10. ab hoc Balduino sede Episcopali donatam esse; neque solum Episcopatu sed etiam ob Helenæ basilicam Archi-Episcopatu claruisse, ex Tyrio narrat Adrichomius; cum superioribus temporibus ibidem duntaxat

Pri-

Prior fuerit. Alium quoque Episcopum Bethlehemi viguisse, qui pugnaturus contra Saracenos in pyxide lac S. Mariæ tulerit, in Zuingeri Theatro Ing. H. indicat Sigeberti continuator ad annum 1124. Quendam etiam Gallia Episcopum Bethlehemitanum fuisse prope oppidulum Clametium in districtu Altiliodorensi, tradit Miræus c. 1. Sic magni semper æstimatum fuit, Bethlehemi vocari nomine, quod etiam locis inditum fuisse reperimus. Nam quod anno circiter 1413. insigni adparatu prope villam regiam Richemondiam condidit Henricus V. Angliæ Rex, monachisque Carthusianis habitandum permisit, cœnobium nomini Jesu sacratum, Bethlehem adpellavit, ut hoc pacto terræ illius, quæ salutis nostræ Principem tulit, in regno suo perennis foret recordatio. Polyd. Vergil. Hist. Angl. l. 22.

§. XIII.

Dum in investigando Bethlehemi statu ulterius occupamur, offert se nobis illud Buddei, ipsas regiones ac orbis partes esse instar ædium, nunc hos, nunc alios possessores recipientium. Hoc ut in recentiorem Palæstinæ conditionem quadrat, edocent satis superque illæ variorum populorum mutua invasiones & vastationes,

qui-

quibus perpetuo hæc terra sic jactata est, ut dubitare fas sit, an unquam sint istæ urbes & loca, quæ pro sacris habentur, & hodiernis Pontificiorum peregrinationibus tantopere invisuntur. Quare videtur vero simile Bethlehemum eadem fata fuisse expertum, & ab eo cultu, quem Constantini M. ævo habuit, longe descivisse. Petrus Bellonius, qui, ut fatetur ipse, anno 1546. terram sanctam adiit, dicit Bethlehemum tum fuisse instar exigui pagi, casulisque male instructi, & nihil elegans continuisse præter magnum & superbum Helenæ templum, Franciscanis habitaculo concessum: Cui suffragatur Cotovicus, qui itinerarium anni 1598, conscripsit. Martinus Zeillerus, citante Bœningio, in suis collect. refert celeberrimarum quondam in Palæstina urbium vix superesse vestigia, Nazareth vero & Bethlehemum peculiari DEI providentia adhuc exstare, vetustate tamen dilapsas, & fere desolatas. Henricus Mandrell 1696. Palæstinam peragravit, & itiner. sui p. 121. reliquit scriptum, vidisse se Bethlehemi locum nativitatis & præsepium Christi, multasque alias antiquitatis reliquias. Observatorum tamen & ab aliis sibi relatorum veritati quasi diffidens, illud, ajunt, tradunt: frequenter usurpat.

Hæc, ut potui, fide auctorum
 collegi, quibus plura addi debe-
 rent; Sed cum præsens rerum mea-
 rum conditio jubeat me desinere, hos
 qualescunque conatus L. B.
 æqui bonique con-
 fulat.

S. D. G.

